

Landskap: *Blekinge* Upptecknat av: *Aug. Holmberg*
 Härad: *Bräkne* Adress: *Svängsta*
 Socken: *Aarum* Berättat av:
 Uppteckningsår: *1937* Född år i

Uppteckningen rör *Kistebrev.*

		sida	
<i>Register</i>			
	<i>Orienterande översigt</i>	<i>1</i>	<i>3</i>
	<i>Kistebrevens innehåll</i>		
<i>N° 1.</i>	<i>Sömnens och Lättjans Skamlighet</i>		<i>4</i>
<i>N° 2.</i>	<i>Torune älskande: Riddaren och Jungfrun</i>		<i>5</i>
<i>N° 3.</i>	<i>Skomakare Tjenstfärdig</i>		<i>6.</i>
<i>N° 4.</i>	<i>Den vandrande Jiden</i>		<i>7</i>
<i>N° 5.</i>	<i>Den Nya kvinnokvarnen</i>		<i>8</i>
<i>N° 6.</i>	<i>Den Bredda och Smala vägen</i>		<i>10</i>
	<i>Avslutning</i>	<i>11</i>	<i>12</i>

5188

Något om Kistebräv.

Fråga N:o 1. Ha kistebräv förekommit på eder trakt. Eikt

Så kallade kistebräv har mycket förekommit överallt i västra Bleking och södra Småland. Yfrån det att jag började minnas (På 1860-talet) och ända till 1880-talets slut, kunde man få se sådana i de flesta stugor. Och genom att ge akt på vad breven föreställde, kunde man med temligen säkerhet göra sig ett begrepp om folkets sinnesbeskaffenhet, i stugan. Var folket "läsare" hängde inom glas och ram, på väggen framme vid bordet. Antingen: "Den smala och breda vägen". Eller en betecknad: "Memnskans ådrar". No denna sednare, finnes hos Joh. Olsson i Elmta ett, som hängt på väggen nära 60 år. Och är så vitt jag vet: Det enda kistebräv som ännu pryder en stuguvägg.

Med undantag av de bära ovannämnda ådran. Var det mycket sällan att andra slags bräv sattes i glas och ram. Utan fästades med knappnålar, spikar eller träpinnar på väggarna. På fattiga ställen fick breven vanligen sitta kvar så länge de höllo ihop. Men på Bowd-ställen fästades de oftast bara under Julhelgen. Och togs ner

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 1

vid Kunt. När julen ropades ut. Puddars ihop och förvarades i en kista till nästa jul. När barnen under årets lopp någon gång varit "riktigt snälla" kunde de få glädjen att under Mors tillsyn, för en kort stund betrakta Di granne kistebreven som annars voro menlästa.

Det här funnits endast tre tryckerier inom landet. Der kistebrev trycktes i Lund & Jönköping från äldre tid. Och ett stycke fram på 1800-talet, kom Stenbäckes tryckeri i Karlskrona att bli den egentlige distributören här i Blekinge. Men i slutet av 60 och början av 70-talet översvämades vi av Tyska och Franska alster med olika motiv. Bättre tryck och papper. Dessa såldes både hos bokhandlare och av ortskramarna. De första alstren kom i handeln genom Knullarne. När dessa kom till marknaderna, såld som dessa icke såldes styckvis. Slumpades bort till orternas Lumphandlare som vidare spridde dem. Såväl de äldsta Bockiska, som de sedan hitkomna utländska, voro i regel färglagda. Till de Bockiska var pappret groft och förlostt att kunna fånga bilden. Snitten voro illa skurna, och färgen suddig och dunkel. Men detta hindrade inte allmogeen betrakta dem som konstverk. Och det var tusentals kistlock som

på sin inre skuldriga sida fått ett brev av ett eller annat slag fastlimmat. Därför att locket var halfrundt, kunde papperet här icke fästas med pinnar. — — En och annan, som ville ha festlig jul. Men ej hade råd att skaffa sig handmålade bonador, klistrade flera brev efter varandra på tjockare pappersunderlag. Och fästade detta på väggarna såsom Julbonad. Allt mest det bara fanns få olika motiv att välja på, kunde i så fall finnas i samma bonad 2 eller fler av samma slag. När sen, på 1880 talets slut judarna började traska vägarna som gärdshandlare, hade dessa tyska oljetryck att sälja. Och på samma gång som de konkurrerade bort knallarna bringade de ord och förordelse över de gamle kistebrev. Själva har jag nog ett trettital som jag bergat i förvar. Annars torde det icke finnas många kvar!

Det hänte ofta att ungdomarna gavs varandra kistebrev, både såsom marknadsgåva och Julgåva. I sednare fallet kallades de Julabrev. I förra fallet: Kistebrev. Emellan fästefolk gavs ett kistebrev icke enbart. Men ofta såsom påbrott till någon mera värdefull gåva.

5188

Uvad teistebrevet föreställer.

N° 1 - Storlek 17 x 28 cm. Tryckt 1838 hos J. M. Heubäck. Hi haann

Till vänster: En sovande pigga vid spinnrocken Till höger om henne en på aktern sittande gris, som med framfötterna håller i träden piggan tappat.

Över pigans hufvud: först en gris med slända Och i hörnet häröver en gris som kaspar. Östra högra hörnet: en gris nystande garw ur vindan

Nere i högra hörnet: En gris häklade lin på en liten bordhäckla.

Turunden står följande: tryckt med små stil.

"Sömnens och Lättjans Skamlighet."

Kör, sömning pigga, säg, har du ej lust att spinna

Då loven om din pligt så vackert dig påminna:

De skaka, häckla, ora, de spilla och de suo! Hur kann du utan blygd, bland dessa djuren bo? Jo, svarar piggan: som en som =
nen skamflät väckes. När icke folk mig ser, då gör jag som mig täckes.

P. A. R. L. H. A. M. N. 1838 Tryckt och finnes till köps hos J. M. Heubäck

Färgerna: Brunt, svagt blått, gult och brungrått Klumpvis och rätt opassande ritat. Figurerna: I hög grad snåva!

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 4

5188
Hvar histebrevem föreställa.

N° 2. Storlek 17x28 em. Tryckt 1838 hos J. M. Stenbäck H. hamn

Längst ner: En fallen riddare med knäbyxor, skor med sporrar och yriga fjädrar i hatten. Strax ovanför, mera till höger: En halft fallande dam som stöter en rak väija i bröstet på sig själv.

I Nedra högra hörnet: en stjälk på vars ena blad hänger en kranse. På höger sida synes hälften av en sadlad häst. Upp till i högra hörn Ett träd vare hänger en onaturligt tjock men mycket för kort man i uniform och militärhatt. Mitt på övert: Ett torn med tre Krukefall på taket. Till vänster om tornet mötas: En dam med krona på huvudet och en hane i Dalnashatt som håller en hög stång med förgylld stjärna i toppen. Nedanför står:

Twenne älskande, Riddaren och Jungfruen.

Av dessa unga två, som livet sig avhända. Kan hvar med hoppnad se hvad blind kärlek gör. När lustan fått sin eld, i hjertat först upplända. Hon slöcknar intet ut förm själva hjertat öv; Av väktam du och lär hur stötthet blir belöuter av Dvärgens rep du ser hur falskhet sist blir kröuter. (Utöförandet lika som N° 1)

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

s. 5

Wad histebrevet föreställa.

5188

N° 3. Storlek 30x35 cm. Signeringen oläslig (skrad) Men utförande och bokstavsform, visar att den tryckts hos Stenbäck - H: kamr!

I bakgrunden: husraden längs en gata. Mitt på: Tre damer. Den ena med en torgkorg på vänster arm Och en hare i vänster hand. Andra dammen håller korgen omsänt i höger hand Och en korgen stjal en hund bort något av innehållet. Till höger där kommer en grönig lärpojke bärande en trebenastol. Längre till höger två samtalande kvinnor. Den ena balanserande en balja på hufvudet. Till vester: Två slummerbyttor!

Botitlad: Skomakare tjänstfärdig. Text som nedanstående:
"Denna tavla föreställer: först någon del av en stad. Sedan om 2:ne flickor som af sitt Herrskap blevo utskickade för att upphandla Färsket och Vildt till Middagsmåltiden. Då de råkar ut, stannade de uti ett långsamt spvalkande om fästnämnen och Herrskap uti flera timmar. Emedelstid kommer en hund och spisar uti Korgen utan att de bliva det varse. Då en skomakare vid namn Tjänstfärdig som länge hört på deras spvalkande kommer utbärande med en stol och ber dem sätta sig. Hvar på de blevo flata slutare samtalen, och sprunget sedan sin väg." (Detta brev hade vidlyftig spridning)

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 6.

Uvad teistabreuen föreställa.
5188

N° 4. Storlek- utom texten 18x27 cm. Överskrift: Le Juif Errant.

Signerad: Typographie, Lithographie, Imagerie Haqueenthal, Éditéur à pont à Mourson

Mitt på: En gammal böjd man, gäende med stora steg stöjande sig med en
ovanligt lång fyrkantig stöv, klädd i blå strumpor, gröna knäbyxor lång-
anilinkod kjol. Blå fladdrande kappa, vars ena flik virats om halsen.

Ansigtstragen bistra, skarpt markerade. På fötterna grova båtsmanssko.

Över axeln en knallpose med lite av innehållet bak, men näst före

Till vänster ett värdshus vars balkong omslingras av rankor. På hörnstolpen
svänger flöjeln med vattenkannan som skylt. Vid sidan härav: Ett bord

och tre på stolar sittande gäster som med glaset halft lyfta skåren efter
den gäende Juden. Till höger rider ett kvin på en sömnig äsna och har
i famnen ett barn som hon uppsar. Wela härligheten såldes för 12 skilling

under namn av: Den vandrande Juden. Masoveros "Just sådant som
han går omkring här på jora! Min nabo såg honom i fjor!"

Under bilden var tryckt på Franska 24 st breviga vers
vars innehåll jag ej kan översätta.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 7

Avad kistebrevet föreställa. 5188

N° 5. Storlek 23 x 34 cm. Signerad . Texten: dätig svenska.

Halva bakgrunden av bilden upptages av ett kvarnhus med kvarubing och trakt. En Mölledräng står på översta stegen och håller i smalbansen på en käring. Hvars kropp ner till knäna allaredan kommet ner i bingen. Framför kvarnen synes de ommalade käringarna utkomna, fina och i hög grad schangtala! Hjertligt helsade av sina väntande män som istället för den gamla ommalade erhället en ung mö! Till höger synes vagrar med lass av gamla käringar. En gubbe kommer knuckande med sin tanlösa harpa på ryggen. En käring bäres in av fyra personer. Och en lades fram av sin man. En käring knäpper ihop händerna och kastar rätta men trånande blickar bort åt kvarnen, tankande: Eja! Vore jag där!

Överskriften är: Den nya kvinnokvarnen.

Och inunder finnes följande verser:

Mjölvaren: I männer bringer edra fruor hit
sätten till mitt löfte lit
Ja: jag vågar på min ära
ej Ni behöven er förfära

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 8

Fortsettning till N° 5. 5188

Männerna: Käre Mjölnare de vore herrligt
Kan vi dem ~~ang~~ ungdom återge?
Ungdom är ju så begärligt
Skynda er om vi få be

Mjölnaren: Den konsten jag förstår i botten. Försök! Tag hit din
gamla Lotte. Kommer hon i kvarn blott in lång hon bliver gumman
din Fruarna som sina männer pläga. För sådana i skolen laga
Ty milda bliwa de som lam. I av dem ej mer ha skam. De som
kaffe kauntals dricka. Ej skola mer åt koppem blicka.

Än kanske varje morgonstund långt bälte smakar lys
på mun. Och ha de kanske klädt sig dyrt på modet
I skolen männer knappast tro det. De hädanafter sig
helt enkelt kläda. Och ha för lyx en ständig lewa
Vid omkring man serför sig. Av min gamla kvarn betjenar
Kommer derfor trygg till mig. Tillit mina ord förtjenar.
(Teckningen var färglagd med de så på 80 talet brukliga
bjerta Anslin färger. Pris: Vid god affär 25 öre Vid dålig 10 öre

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

s. 5 9

Avad kistebrevon föreställa.
8188

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 10

N° 6. Storlek 25 x 3 1/2 cm. Betitlad: "Den Brede och Smala vägen".
Längst upp: En stad med nästan bara torn och kupoler i alla möjliga
stilarter. Millpä: Två runda stenpelare med avrundade toppar, uppbärande
en halfrundring med inskrift "Verdens Frälsare". Emellan pelarna
står Kristus med utbredda händer och guldgloria runt huvudet.
Ned till i högra hörnet: Tre portar. Från den ena går en väg snett
opp till Kristusbilden. Från den andra, en väg som efter en hög bukt
svänger ner i vänstra hörnet. På vägens slutände är liemannen placerad
Ovanpå på vägarna synas människor och vid sidan av nästan varje
figur finnes ett kort bibelvers. Under bevrangelsmannen är "Gamle Per"
placerad, sittande på en stor grön ormb. För övrigt försedd med horn
och fårumpor. Med hakan stött mot handen Och en så ytterst förvånad
men som om han undrade: "Hvad betyder det här?" Längst ner finnes
mestkor av alla åldrar och i många olika ställningar. Inunder
det hela är tryckt följande verser:
1- Den breda väg här öppen står Och många äro som derpå gå
I den som jordisk äro söker Och som blott snöda skatter öker

Fortsättning från föregående 5188

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

s. 11

- 2- Så den som har i lust sin fröjd Och den för högmot blott är böjd
På den som vallust eftertraktar Och den Guds helga ord föraktar
- 3- I faren vilje: Tron Guds skrift Ett sådant liv är döbligt gift
I kommen ej i Adams sköte Men fan med satans härar möte
- 4- Den vända eder väntar där Som evigheten evig är

Gå därför in i porten tränga Att icke satan er må fånga.

Bland de mera spridda breven: Fanns ett, betitlat: "Den gamla men dock evigt nya Altartavlan". Föreställande en man som sådde säd på ett fält Der en annan harvade med tvänne hästar. I förgrunden flera personer bärande frukter olika slag Och i högra hörn en man bläsande i flöjt för några får som lago kring honom.

En annan betitlad: "Den helige stad Jerusalem". Visande en belunga hus, de flesta försedda med torn. Bäckan Kedron var tecknad stor som en Norrlandseff. Till höger en Engal omsvärad av Ginstädar från en stjärna i nära middagshöjd. Medunder: flera grupper föreställande händelser ur Christi liv, såsom barnet i krubban, De vise männen. m. mera.

Den upprijs" bilderark som i och med 80 talets inång översvämmande landet med motiv av allt möjligt. Kan knappast kallas kistebrev. Ehuruval de voro en fortsättning derav. Och av många, liksom de gamle kistebreven. Klistrades fast in i kistlocken eller häftades fast på väggen till julen. Gamla vanor sitta evigt kvar! I regel voro dessa billiga, oftast 10 styver stycket.

Till upplysning av de priser härövan omtalats jämfört med nuvarande mynt må anföras:

Vår kronas föregångare var Rigsvalerw. Denna delades i 48 skilling och varje skilling i 4 styver. Rigsvalerw delades också i 6 daler och varje daler i 8 skilling.